

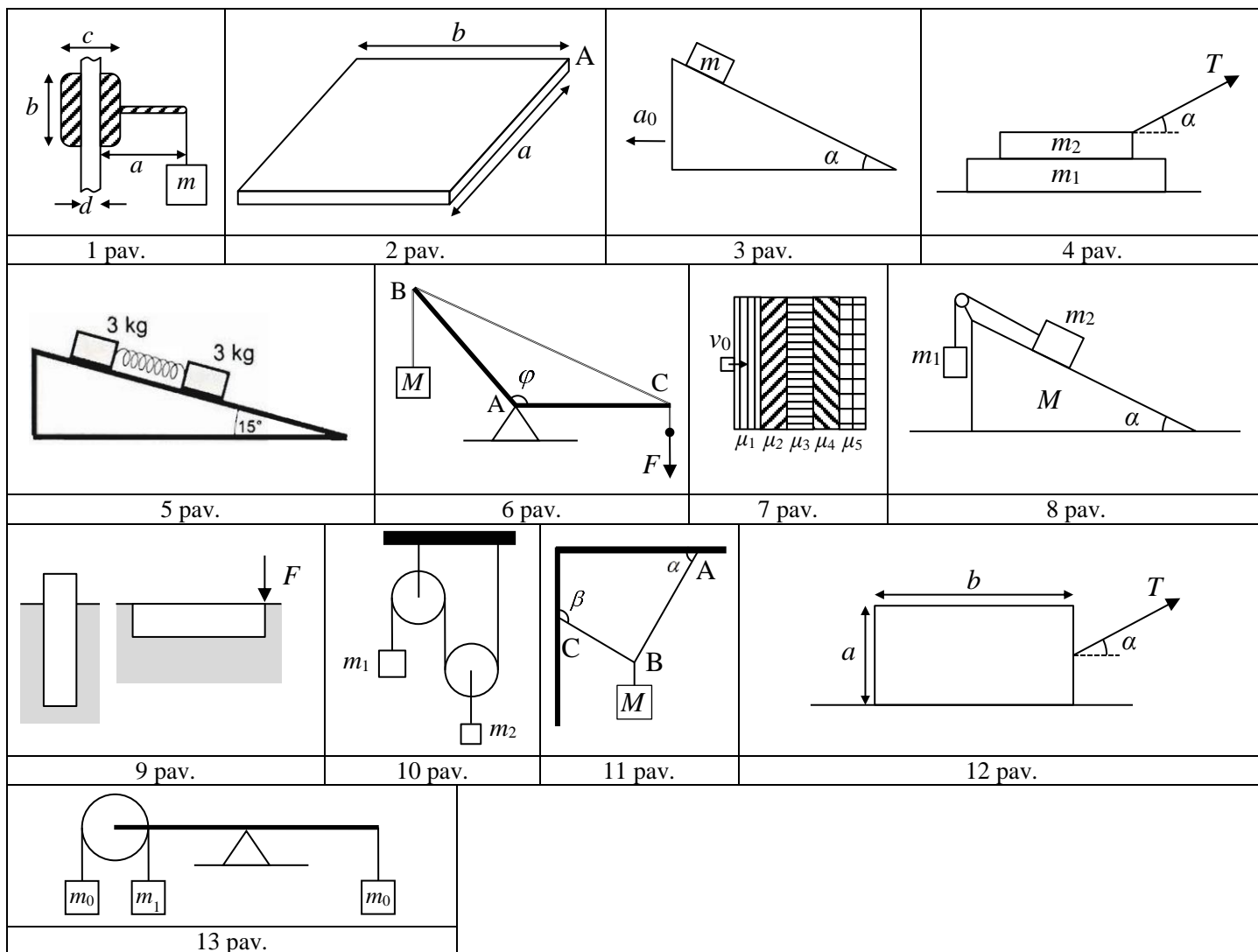
FIZIKOS OLIMPAS
2022-2023 MOKSLO METŲ III-IOJO KETVIRČIO MECHANIKOS NAMŲ DARBAI
I-OJO KURSO MOKSLEIVIAMS

Sprendžiant uždavinius jums gali praversti V. Kaminsko ir J. A. Martišiaus parengtas paskaitų konspektas „Materialaus taško dinamika“, kurį galite surasti FO internetinėje svetainėje adresu <http://olimpas.lt/konspektai.htm>.

- Išilgai vertikalaus stiebo, kurio skersmuo yra d , gali slankioti užmauta ant jo mova su statmenu stiebui svertu, kurio gale kabo m masės krovinys (1 pav.). Koks turi būti trinties koeficientas tarp movos ir stiebo, kad mova neslystų? Yra žinomi matmenys a , b , c ir d .
- Keliant vienalytę stačiakampę plokštę, kurios kraštinių matmenys yra a ir b , vienas iš trijų darbininkų laiko ją už kampo A (2 pav.). Kuriuose plokštės perimetro taškuose plokštę turi prilaikyti kiti du darbininkai, kad visi trys darbininkai keltų vienoda jėga?
- m masės tašelis nejudėdamas guli nuožulniosios plokštumos viršūnėje (3 pav.). Apskaičiuokite laiką t , per kurį šis tašelis nuslys nuo plokštumos, šiai pradėjus slinkti $a_0 = 0,8 \text{ m/s}^2$ pagreičiu horizontaliaja kryptimi. Nuožulniosios plokštumos ilgis $l = 2 \text{ m}$, polinkio kampas $\alpha = 36^\circ$, o tašelio trinties į nuožulniąją plokštumą koeficientas $\mu = 0,5$.
- Ant $m_1 = 10 \text{ kg}$ masės rogučių padėtas $m_2 = 5 \text{ kg}$ masės krovinys (4 pav.) Rogučių trinties į ledą koeficientas $\mu_1 = 0,005$, krovinio trinties į rogutes koeficientas $\mu_2 = 0,2$. Krovinys traukiamas $T = 8 \text{ N}$ jėga, su horizontu sudaranti $\alpha = 30^\circ$ kampą. Apskaičiuokite krovinio ir rogučių pagreičius.
- Ant nuožulniosios plokštumos, sudarančios su horizontu $\alpha = 40^\circ$ kampą, yra $m = 100 \text{ kg}$ masės kūnas, kurį prie plokštumos spaudžia horizontali $F = 1500 \text{ N}$ jėga. Trinties koeficientas tarp kūno ir plokštumos $\mu = 0,1$. Nubrėškite (a) aiškinamąjį brėžinį ir pažymėkite veikiančias jėgas. Apskaičiuokite: (b) jėgą F_{TR} , spaudžiančią kūną prie plokštumos; (c) kūno trinties į plokštumą jėgą F_{TR} ; (d) kūno pagreitį a .
- Apskaičiuokite vidutinio Žemės tankio ir vidutinio Saulės tankio santykį panaudodami šiuos duomenis: kampas, kuriuo iš Žemės matomas Saulės disko skersmuo, $\varphi = 0,5^\circ$; vieno laipsnio platumos Žemėje ilgis $l = 100 \text{ km}$; vienerių Žemės metų trukmė $t = 3 \cdot 10^7 \text{ s}$; laisvojo kritimo pagreitis Žemėje $g = 10 \text{ m/s}^2$.
- Vienas spyruoklės, kurios ilgis $l = 30 \text{ cm}$, o standumo koeficientas $k = 10 \text{ N/m}$, galas pritvirtintas prie rutulio, kurio spindulys $R = 1 \text{ m}$, viršutinio taško, o prie kito galo prikabinamas $m = 1 \text{ kg}$ masės pasvaras. Apskaičiuokite pasvaro traukiamos spyruoklės ilgį L . Trinties tarp pasvaro ir rutulio nepaisykite. Rutulys nejuda.
- Du tašeliai, kurių kiekvieno masė lygi $m = 3 \text{ kg}$, yra sujungti spyruokle, kurios standumo koeficientas lygus $k = 200 \text{ N/m}$, ir padėti ant nuožulniosios plokštumos, kurios polinkio kampas lygus $\alpha = 15^\circ$ (5 pav.). Trinties koeficientas tarp viršutinio tašelio bei plokštumos yra $\mu_1 = 0,3$, o tarp apatinio tašelio ir plokštumos $\mu_2 = 0,1$. Paleisti judėti iš rimties padėties, po tam tikro laiko abu tašeliai juda vienodu pagreičiu. Apskaičiuokite: (a) tašelių judėjimo pagreitį a ; (b) spyruoklės ilgio pokytį Δx .
- Moksleivis, kurio masė $M = 50 \text{ kg}$, lipa kopėčiomis. Kopėčios atremtos į sieną taip, kad kampas tarp sienos ir kopėčių yra $\alpha = 25^\circ$. Kopėčių masė $m = 10 \text{ kg}$, o ilgis $l = 2 \text{ m}$. Trinties koeficientas tarp kopėčių ir sienos bei tarp kopėčių ir grindų yra $\mu = 0,3$. Į kokį didžiausią aukštį h nuo žemės paviršiaus galės įkopti moksleivis?
- Rutulio formos dangaus kūnas sukasi aplink savo ašį kampiniu greičiu ω .
  - Koks turėtų būti mažiausias tokio kūno tankis ρ_{min} , jei vienintelė jėga, sulaikanti kūno medžiagą nuo išsisklaidymo dėl sukimosi, yra gravitacinė jėga? Gavę analizinę išraišką įvertinkite Krabo pulsaro, kurio apsisukimo aplink savo ašį periodas yra $T = 0,0331 \text{ s}$, tankį.
  - Laikydami, kad pulsaro masė apytiksliai lygi vienai Saulės masei $M = 2 \cdot 10^{30} \text{ kg}$, apskaičiuokite didžiausią galimą pulsaro spindulį R_{max} .
  - Iš tikrųjų pulsaro tankis yra artimas atomo branduolio tankiui ρ_n . Įvertinkite šį tankį bei apskaičiuokite, koks iš tikrųjų yra Krabo pulsaro spindulys R .
- Supaprastintą kraną (6 pav.) sudaro du strypai: judantis AB ir nejudantis AC. Judančio strypo galas A yra įtvirtintas šarnyru, o gale B – pakabintas M masės kūnas. Tame pačiame taške B yra pririšta virvė, permesta per nejudantį skridinį taške C ir traukiama jėga F . Strypo AB masė yra m . Apskaičiuokite jėgos F didumo priklausomybę nuo kampo φ didumo, jei strypo ilgis yra vienodas, t. y. $AB = BC = L$.
- Nedidelis tašelis juda pradiniu $v_0 = 11 \text{ m/s}$ greičiu gulsčia plokštuma, sudaryta iš penkių suglaustų skirtingų medžiagų, kurių kiekvienos plotis yra $d = 5 \text{ m}$ (7 pav.). Tašelio judėjimo kryptis yra statmena medžiagas skiriančiam ribai. Pirmosios dalies medžiagos trinties koeficientas yra μ_1 , o kiekvienos tolimesnės – tris kartus mažesnis nei ankstesnės. Tašelis sustoja iš karto, kai pereina visas penkias dalis. Apskaičiuokite μ_1 .
- Nuožulnioji plokštuma, kurios masė M ir polinkio kampas α , guli ant šiurkščių grindų (8 pav.). Trinties koeficientas tarp jų yra μ . Du tašeliai, kurių masės m_1 ir m_2 , surišti netampria virvele, permesta per nejudantį lygų skridinį. Pirmasis tašelis kabo ore, o antrasis – guli ant nuožulniosios plokštumos, kuria gali judėti be trinties. Apskaičiuokite: (a) tašelių pagreičius a_1 ir a_2 bei siūlo įtempimo jėgą T , jei μ yra labai didelis; (b) mažiausią μ_{min} vertę, kuriai esant nuožulnioji plokštuma nejudės.
- Stačiakampio gretasienio formos medinis tašas, kurio pagrindo plotas $S = 1 \text{ dm}^2$, o ilgis $l = 4 \text{ m}$, plaukioja vandenyje statmenai, nes tašo masės centras nesutampa su jo geometrinio centru. Viršutinė tašo dalis yra išlindusi virš vandens paviršiaus (9 pav. kairėje). Tam, kad visas tašas panirtų į vandenį, vieną jo galą reikia veikti jėga $F = 80 \text{ N}$ (9 pav. dešinėje). Apskaičiuokite: (a) koku atstumu x nuo jėgos F veikimo vietos yra tašo masės centras? (b) kokį darbą A reikia atlikti norint tašą iš pirmos padėties perstumti į antrąją padėtį?
- Nuožulniąją plokštumą, sudarančią kampą α su horizontu, virve į viršų traukiama dėžė. Dėžės trinties į plokštumą koeficientas μ . Apskaičiuokite: (a) koku kampu φ į horizontą reikia laikyti virvę, kad dėžė būtų galima traukti mažiausia

jėga pagreičiu a ? (b) kaip φ priklauso nuo pagreičio a didumo? (c) kokiam pagreičiui a_1 esant dėžė pakils į orą, jei dėžė traukiama laikant virvę tuo pačiu kampu φ ?

16. Kaip turi keistis vertikaliai aukštyn nuo Žemės judančios raketos pagreitis, kad raketos kabinoje esantys daiktai kabinos grindis spaustų pastovia jėga? Išreikškite pagreitį formule ir paaiškinkite ribinius atvejus. Į kitų dangaus kūnų veikimą ir Žemės sukimąsi apie savo ašį nekreipkite dėmesio.
17. Mechanizmą, pavaizduotą 10 pav., sudaro du kūnai, kurių masės m_1 ir m_2 , du skridiniai bei virvė. Trinties ir skridinių masės nepaisykite, virvė yra nesvari ir netęsi. (a) Kokiais pagreičiais a_1 ir a_2 judės kūnai bei kokia bus virvės įtempimo jėga T ? (b) Kokiai sąlygai esant kūnai nejudės? (c) Koks tuomet bus virvės įtempimas T_0 ?
18. $M = 2$ kg masės elektros lempa, kabanti prie lubų ant laido AB, buvo pritraukta arčiau sienos virvele BC (11 pav.). Kokios jėgos tempia laidą AB ir virvelę BC, jei $\alpha = 60^\circ$ ir $\beta = 135^\circ$?
19. Stačiakampio gretasienio formos tašelis, kurio aukštis a , o ilgis b , yra tempiamas už siūlo ant horizontalaus paviršiaus (12 pav.). Siūlas pririštas šoninės sienos viduryje. Tempimo jėga T sudaro α kampą su horizontu. Kokiai α kampo vertei esant kroviny pasikels nuo plokštumos? Trinties koeficientas tarp tašelio ir paviršiaus yra μ .
20. Ant atramos padėtas lengvas svirtas, kurio abiejų pečių ilgiai vienodi (13 pav.). Viename sverto gale yra pakabintas m_0 masės kroviny, o kitame – lengvas skridinys, galintis sukis apie horizontalią ašį, einančią per skridinio centrą. Per skridinį permesta lengva virvelė, kurios skirtinguose galuose yra pririšti m_0 ir $m_1 \neq m_0$ masės kroviniai. Apskaičiuokite: (a) kokia turi būti krovinio m_1 masė, kad svirtas išliktų pusiausvyras? (b) kokiu pagreičiu judės m_1 masės kroviny?

Svarbu!

- Brėžiniai ir grafikai yra braižomi, o ne piešiami. Braižydami grafikus naudokite languotą popierių (geriausia – milimetrinį), pieštuką, liniuotę, skriestuvą. Grafikai, nubraižyti kompiuteriu, nebus vertinami.
- Sprendimus pateikite šioje Google formoje: <https://forms.gle/E9Ehdcp16pgroadn9>.
- Sprendimus prašau pateikti nurodytais terminais: **1-10 uždavinius** ne vėliau kaip iki **2023 m. vasario 26 dienos**, o **11-20 uždavinius** ne vėliau kaip iki **2023 m. kovo 12 dienos**.
- Jei kyla neaiškumų dėl uždavinių sąlygų, rašykite ir klauskite manęs: povilasjakstas@yahoo.co.uk.

Sėkmės sprendžiant uždavinius!

Vytautas Jakštas